

آشنایی با عملیات فتح المبین

عملیات فتح المبین با مراجعه به قرآن کریم نامگذاری شد و در ساعت سی دقیقه بامداد روز دوشنبه ۲ فروردین ۱۳۶۱ فرمان آغاز حمله بزرگ و سرنوشت ساز فتح المبین صادر شد

با خاتمه یافتن عملیات طریق القدس، تلاش برای اجرای عملیات بعدی به منظور جلوگیری از قدرت تصمیم گیری، تجدید سازمان و تقویت روحیه دشمن آغاز شد. در این شرایط که نیروهای رزمنده ابتکار عمل در جنگ و پشت جبهه را در دست داشتند، دو منطقه «غرب دزفول» و «منطقه عمومی خرمشهر» (غرب کارون) نظر فرماندهان نظامی را به خود جلب کرده بود که الزاماً می بایست یکی از آن ها جهت اجرای عملیات انتخاب می شد.

پس از مدت ها بحث و بررسی، فرماندهان نیروی زمینی ارتش، منطقه خرمشهر و فرماندهان سپاه پاسداران منطقه غرب دزفول را برای انجام عملیات بزرگ آینده پیشنهاد کردند که سرانجام منطقه پیشنهادی سپاه به دلایلی همچون تناسب یگان های خودی با وسعت این منطقه، تناسب شرایط طبیعی این منطقه با رزم قوای پیاده و ... جهت انجام عملیات فتح المبین برگزیده شد.

طرح ریزی عملیات افتخار آفرین فتح المبین از اواسط آبان ۱۳۶۰ آغاز شد و پس از تلاش های مستمر و خستگی ناپذیر و انجام مشورت ها و هماهنگی های گسترده، میان فرماندهان نظامی، سرانجام طرح عملیاتی شماره ۱ فتح المبین در اواخر دی ماه همان سال آماده شد. روز ۱۳ بهمن ۱۳۶۰ در پی یک نشست مشترک بین فرماندهان عمده سپاه و ارتش طرح یادشده به یگان های عمده اجرایی ابلاغ و متعاقب دریافت اطلاعات جدید در ۳۰ بهمن همان سال طرح اولیه بازنگری شده و طرح شماره ۲ در ۱۲ اسفند انتشار یافت.

این عملیات با مراجعه به قرآن کریم فتح نامگذاری شد و سرانجام در حالی که اشک شوق در چشمان کلیه حاضران مرکز فرماندهی جمع شده بود، در ساعت سی دقیقه بامداد روز دوشنبه ۲ فروردین ماه فرمان آغاز حمله بزرگ و سرنوشت ساز فتح المبین به شرح زیر صادر شد:

بسم الله الرحمن الرحيم ، بسم الله القاصم الجبارين و يا زهرا

رزمندگان دلاور اسلام با دریافت پیام، عملیات حماسی و تاریخی فتح المبین را در شمال خوزستان آغاز کردند و از جنوب و شمال غربی شوش و غرب دزفول در چند محور با ارتش عراق درگیر شدند.

اهداف عملیات:

-آزادسازی بخش وسیعی از مناطق اشغال شده، همچون سایت ۴ و ۵ رادار و ده ها روستای منطقه.

-انهدام دو لشکر عراق (۱۰ زرهی و ۱ مکانیزه).

-دست یابی به خطوط پدافندی مناسب و استفاده از حداقل نیروهای خودی در آن خطوط

-خارج کردن شهرهای شوش، اندیمشک و دزفول از تیررس آتش توپخانه دشمن.

-دور کردن آتش موثر دشمن از جاده اهواز – اندیمشک.

منطقه عملیات:

منطقه عمومی فتح‌المبین در غرب رودخانه کرخه واقع شده است و از شمال به ارتفاعات صعب العبور تی‌شکن، دالبری، چاه نفت و تپه سپتون؛ و از جنوب به ارتفاعات میشداغ، تپه‌های رملی و جزایه (شیب)؛ و شرق به مرز بین‌المللی (در شمال و جنوب فکه) منتهی می‌شود.

منطقه مزبور ۲۵۰۰ کیلومتر مربع وسعت دارد از لحاظ جغرافیایی ناهموار است و علاوه بر ارتفاعات یادشده، دارای تپه‌های ماهور بسیار و بعضاً غیر قابل عبور می‌باشد. این بلندی‌ها به دلیل پستی زمین در شرق کرخه، روی شهرهای شوش، هفت تپه و جاده اهواز – اندیمشک کاملاً مشرف می‌باشند. ارتفاعات ابوصلیبی خات با ۲۰۲ و ۱۸۹ متر، کوه‌های برغازه، رقابیه تی‌شکن، کمر سرخ، تنگه ابوغریب و رقابیه، مراکز رادار، سایت ۴ و ۵، پادگان عین خوش و نقاط حساسی همچون دوسلک و سه راهی قهوه‌خانه از عوارض مهم منطقه عملیاتی فتح‌المبین بودند.

جاده‌های آسفالتی دزفول به دهلران، عین خوش به چم‌سری، جاده تنگه ابوغریب، جاده امامزاده عباس به چاه نفت و پل‌های احداث شده روی رودخانه‌های چیخواب و دوبرج نیز از مهم‌ترین راه‌های مواصلاتی منطقه محسوب می‌شدند.

استعداد دشمن:

مسئولیت پدافند از منطقه غرب دزفول به عهده دو لشکر ۱۰ زرهی و ۱ مکانیزه ارتش عراق بود و به تناسب میزان هوشیاری دشمن و آگاهی از عملیات نیروهای ایران، براستعداد آن‌ها افزوده می‌شد. در مجموع، تمامی یگان‌هایی که قبل از شروع عملیات، در منطقه مستقر بودند؛ و نیز تمام یگان‌هایی که حین عملیات وارد منطقه شدند، عبارت بودند از:

- لشکر ۱۰ زرهی؛ شامل: تیپ‌های ۱۷، ۴۲، ۵۱ و ۶۰ زرهی، تیپ ۲۴ مکانیزه، تیپ‌های ۵۵، ۹۹، ۴۲۳ و ۵۰۵ پیاده.

- لشکر ۱ مکانیزه؛ شامل: تیپ‌های ۳۴ و ۵۱ زرهی، تیپ‌های ۱ و ۲۷ مکانیزه، تیپ‌های ۹۳، ۹۶، ۱۰۹ و ۴۲۶ پیاده.

- لشکر ۲ زرهی؛ شامل: تیپ‌های ۶ و ۱۲ زرهی، تیپ ۸ مکانیزه.

- لشکر ۶ زرهی؛ شامل: تیپ ۲۵ مکانیزه.

- لشکر ۹ زرهی؛ شامل: تیپ ۱۴ مکانیزه و تیپ‌های ۳۵ و ۴۳ زرهی.

- لشکر ۷ پیاده؛ شامل: تیپ‌های ۱۹ و ۳۸ پیاده.

- یگان‌هایی با مأموریت‌های ویژه: تیپ‌های ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۹، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵.

- تیپ‌های مستقل: تیپ مکانیزه گارد ریاست جمهوری، تیپ ۱۰ زرهی، تیپ‌های ۹۱ و ۹۲ پیاده و تیپ ۵ گارد مرزی

کماندو: ۹ گروهان

- توپخانه: ۴ گردان از لشکر ۱۰، ۴ گردان از لشکر ۱، ۳ گردان از لشکر ۳، گردان ۲۱۷

قوای خودی:

قرارگاه مرکزی کربلا با فرماندهی مشترک نیروی زمینی ارتش و سپاه پاسداران، هدایت کلی عملیات را بر عهده داشت که چهار قرارگاه فرعی زیر تحت امر آن بود:

الف – قرارگاه قدس هدایت نیروهای زیر را به عهده داشت:

ارتش: تیپ ۸۴ پیاده خرم‌آباد با ۳ گردان، تیپ ۲ زرهی لشکر ۹۲ زرهی اهواز با ۳ گردان

سپاه: تیپ ۴۱ ثارالله (ع) با ۶ گردان، تیپ ۱۴ امام حسین (ع) با ۹ گردان، عناصری از سپاه ایلام

ب – قرارگاه نصر هدایت نیروهای زیر را به عهده داشت:

ارتش: تیپ های ۱، ۲ و ۳ از لشکر ۲۱ پیاده حمزه با ۱۰ گردان، تیپ ۵۸ ذوالفقار با ۴ گردان

سپاه: تیپ ۲۷ محمد رسول الله (ص) با ۹ گردان، تیپ ۷ ولی عصر (عج) با ۹ گردان

ج – قرارگاه فجر هدایت نیروهای زیر را به عهده داشت:

ارتش: لشکر ۷۷ پیاده خراسان با ۳ تیپ

سپاه: تیپ ۳۳ المهدی (عج) با ۶ گردان، تیپ ۴۶ فجر با ۵ گردان، تیپ ۱۷ علی ابن ابی طالب (ع) با ۶ گردان امام سجاد (ع) با ۱۱ گردان

د – قرارگاه فتح هدایت نیروهای زیر را به عهده داشت:

ارتش: تیپ ۱ لشکر ۹۲ زرهی، تیپ ۵۵ هواپرد، تیپ ۳۷ زرهی شیراز

سپاه: تیپ ۲۵ کرپلا، تیپ ۸ نجف با ۸ گردان

در مجموع حدود ۱۰۰ گردان از سپاه و ۳۵ گردان از ارتش در عملیات شرکت کردند.

هم چنین واحدهایی از توپخانه، هوانیروز و نیروی هوایی ارتش، مهندسی جهاد سازندگی و مهندسی سپاه و ارتش، پشتیبانی عملیات را بر عهده داشتند.

طرح مانور:

منطقه مورد نظر برای عملیات به چهار محور زیر تقسیم شده که در هر یک از آن ها می بایست یک قرارگاه عملیاتی وارد عمل شود:

الف – محور تی شکن و چاه نفت:

قرارگاه قدس در این محور ماموریت داشت تا از جناح لشکر ۱۰ عراق وارد عمل شده و ارتفاعات کمر سرخ و ۲۰۲، امام زاده عباس، شهر و پادگان و ارتفاعات عین خوش و در نهایت منطقه ابوغریب را به تصرف خود درآورد. این قرارگاه در صورت موفقیت می توانست عقبه لشکر ۱۰ را ببندد و به همین دلیل نتیجه عملیات آن، بسیار اساسی و سرنوشت ساز بود.

ب – محور غرب پل نادری:

در این محور قرارگاه نصر موظف بود اهدافی همچون شاویه، بلتا، جوفینه، علی گره زد، تپه چشمه، شهدا و کوت کاپون را تصرف و تامین نماید که به دلیل نوع درگیری این قرارگاه (تک جبهه ای)، پیش بینی نتایج عملیات در این محور سخت و دشوار بود.

ج – محور غرب شوش:

دشمن در منطقه غرب شوش، به دلیل وجود اهداف مهمی همچون سایت ۴ و ۵ رادار از مستحکم ترین مواضع و خطوط دفاعی برخوردار بود قرارگاه فجر ماموریت داشت ضمن تصرف اهداف فوق الذکر، روی ارتفاعات ابوصلیبی خات مستقر شود.

د – محور رقابیه:

تصرف تنگه رقابیه و منطقه دوسلک، وظیفه قرارگاه فتح بود که در نتیجه آن، عقبه لشکر ۱ عراق بسته می شد. در صورت موفقیت نیروهای این قرارگاه و الحاق آن ها با نیروهای قرارگاه قدس، خط نهایی عملیات تامین می شد.

در ساعت ۰۰:۳۰ بامداد ۱۳۶۱/۱/۲، عملیات فتح المبین با رمز مبارک یازهرا (س) آغاز شد. حوادث و رویدادهای عملیات در محور و مراحل مختلف آن به شرح ذیل می باشد:

مرحله اول عملیات فتح المبین (۱۳۶۱/۱/۲)

در این مرحله در محور قرارگاه قدس، تیپ ۱۴ امام حسین (ع) در جناح راست موفق شد با حرکت احاطه ای از شمال غربی و غرب رودخانه چرخواب ضمن تصرف منطقه عین خوش، عقبه دشمن در این محور را مسدود کند. تیپ ۴۱ ثارالله و تیپ ۸۴ خرم آباد نیز در جناح چپ این قرارگاه از شمال دشت عباس طرف امام زاده عباس و تپه ۲۰۲ پیشروی کرده و مواضع دشمن را به تصرف خود درآورد، لیکن این مواضع در جریان پاتک های شدید دشمن مجدداً به اشغال نیروهای عراقی درآمد.

در محور قرارگاه نصر؛ یگانهای عمل کننده در ساعت ۰۱:۳۰ بامداد با دشمن درگیر شدند. در حالی که واحدهای ارتش عراق در این محور به شدت مقاومت می کردند، یک گردان از تیپ ۲۷ محمد رسول الله (ص) که ماموریت تصرف علی گره زد و خاموش کردن آتش توپخانه مستقر در آن را بر عهده داشتند، تا اعماق خطوط دشمن نفوذ کرده و قرارگاه توپخانه دشمن را به تصرف درآوردند. در نتیجه، یگان های دیگر این قرارگاه موفق شدند مواضع اصلی پدافندی دشمن در شمال محور پل نادری، سرخه فلیه، سرخه صالح و تپه چشمه، کوت کاپون، سه راهی قهوه خانه و تپه شاوریه را به تصرف در آورند.

در محور قرارگاه فجر؛ به دلیل مستحکم بودن خطوط پدافندی، حجم انبوه آتش و هوشیاری دشمن نسبت به جهت تک و نیز انسداد اکثر راه کارهای پیش بینی شده خودی، نیروهای این قرارگاه با روشن شدن هوا به موقعیت اولیه خود بازگشتند. در محور قرارگاه فتح؛ ماموریت این قرارگاه در آغاز عملیات، تنها اعزام گروه های «آرپی جی زن» برای شکار این تانک ها محدود گردید. بر همین اساس گروه های مورد نظر اعزام شدند، لیکن تنها موفق گردیدند حدود ۲۰ تانک و نفربر دشمن را منهدم کنند.

مرحله دوم عملیات فتح المبین(۱۳۶۱/۱/۴)

ساعت یک بامداد چهار شنبه چهارم فروردین، مرحله دوم عملیات فتح با کلمه رمز یازهرا(س) آغاز شد و نیروهای ایران اسلامی در اولین ساعات شروع عملیات، تلفات سنگینی بر دشمن وارد آوردند و به مواضع او در جبهه های غرب شوش و دزفول دست یافتند. در این مرحله از عملیات تنگه رقابیه و ارتفاعات میشداغ پاکسازی شد.

در این مرحله، ماموریت اصلی به عهده قرارگاه فتح بود تا با تصرف تنگه رقابیه و ضمن تهدید عقبه نیروهای عراقی، در منطقه قرارگاه فجر، موجب کاهش فشار دشمن به قرارگاه قدس شود. قرارگاه های نصر و قدس نیز در این مرحله ماموریت داشتند تا با ترسیم خطوط پدافندی خود، در مقابل پاتک های دشمن مقاومت کنند.

هم چنین، قرارگاه فجر همچون مرحله اول ماموریت داشت تا به منظور جلب توجه دشمن به انجام عملیات ایذایی بپردازد و ذهن فرماندهان عراقی را از محور اصلی عملیات منحرف کند.

قرارگاه فتح از دو محور عملیات خود را آغاز کرد. یک تیپ پیاده به همراه یک گردان زرهی با هدف تصرف ارتفاعات رقابیه، از حاشیه تنگه رقابیه و آب گرفتگی وارد عمل شدند و دو تیپ نیز محور اصلی حرکت خود را تنگه دلیجان - به منظور دور زدن دشمن - قرار دادند و در نتیجه موفق شدند تنگه رقابیه، ارتفاعات رقابیه و میشداغ به همراه تعداد زیادی تجهیزات سنگین دشمن را به تصرف درآورند. به دنبال آن، نیروهای عراقی از فشار خود در محور عین خوش کاسته و پاتک های سنگین را متوجه منطقه رقابیه کردند و به رغم این که خطوط پدافندی نیروهای خودی در داخل تنگه تا آستانه سقوط پیش رفت، لیکن مقاومت نیروهای خودی به حفظ و تامین اهداف این مرحله منجر شد.

مرحله سوم عملیات فتح المبین (۱۳۶۱/۱/۷)

در سومین مرحله عملیات، مهم ترین مواضع حیاتی دشمن در غرب شوش و دزفول فتح شد. این مرحله از عملیات مقارن ساعت ۲۲ و ۳۰ دقیقه شب شنبه ۷ فروردین با نام فتح المبین و با کلمه رمز یازهرا در شمال غربی شوش آغاز شد.

فرماندهان سپاه و ارتش پس از کسب نتایج موفقیت آمیز در مرحله دوم عملیات، به این نتیجه رسیدند که نیروهای دشمن به دلیل از هم پاشیدگی سازمان و گسستگی در سیستم فرماندهی خود، احتمالاً از منطقه عملیاتی فرار خواهند کرد. لذا تصمیم گرفته شد هر چه سریع تر با انجام عملیات

دیگری، قوای دشمن منهدم و خطوط پدافندی قوای خودی تصحیح و تقویت شود. بر همین اساس، پس از طراحی مانور این مرحله از عملیات، نیروهای خودی در بامداد روز هفتم حمله خود را آغاز کردند و همان گونه که پیش بینی می شود، دشمن برای مصون ماندن از انهدام و اسارت نیروهایش، بسیاری از مواضع خود را به ناچار ترک کرده و به منتهی الیه خطوط پدافندی خود در منطقه، (چنانچه، دوسلک و غرب ارتفاعات تینه) عقب نشینی نمود.

مرحله چهارم عملیات فتح المبین (۱۳۶۱/۱/۸)

در چهارمین مرحله عملیات که سحرگاه روز یکشنبه ۸ فروردین با نام فتح و کلمه رمز یازها آغاز شد. قرارگاه نصر به پاکسازی منطقه متصرفه در شرق ارتفاعات تینه پرداخته و پس از آن به کمک قرارگاه قدس شتافت. قرارگاه قدس که در روز گذشته ارتفاعات ۲۰۲ تنگه ابوغریب را به تصرف درآورده بود، می کوشید از فرار نیروهای در حال عقب نشینی عراق جلوگیری نماید. قرارگاه فجر نیز مسئولیت پاکسازی منطقه متصرفه خود را بر عهده داشت.

هم چنین نیروهای قرارگاه فتح ضمن عبور از تنگه دلیجان به سمت برغازه و دوسلک موفق شدند این دو منطقه را به تصرف در آورده و با نیروهای قرارگاه نصر الحاق نمایند و سپس به سمت مرزهای بین المللی پیشروی کنند.

در مجموعه، طی این مرحله از عملیات، ارتفاعات تینه، دوسلک و برغازه به تصرف کامل درآمدند و دشمن به غرب رودخانه دوبرج و تپه ۱۸۲ عقب رانده شد. لازم به ذکر است که نیروهای خودی در تلاش اصلی خود در این مرحله که دستیابی به عقبه های دشمن و ممانعت از فرار نیروهای آنان بود موفق نبودند و دشمن توانست بسیاری از نیروها و تجهیزات خود را از منطقه عملیات خارج کند.

نتایج:

- آزادسازی ۲۵۰۰ کیلومتر مربع از خاک جمهوری اسلامی؛ شامل دهها بخش و روستا، سایت ۴ و ۵ رادار، جاده مهم دزفول – دهلران و
- نزدیک شدن نیروهای خودی به مرز در منطقه غرب شوش و دزفول.
- خارج شدن شهرهای دزفول، اندیمشک و شوش و مراکز مهمی همچون پایگاه هوایی دزفول از تیررس توپخانه دشمن و دستیابی به چاههای نفت ابوقریب در ارتفاعات تینه.
- انهدام بیش از ۴ لشکر، ۳۶۱ تانک و نفربر، ۱۸ هواپیما، ۳۰۰ خودرو، ۵۰ توپ و ۳۰ دستگاه مهندسی ارتش عراق.
- به غنیمت گرفته شدن ۳۳۰ تانک و نفربر، ۵۰۰ خودرو، ۱۶۵ توپ، ۵۰ دستگاه مهندسی و مقادیر زیادی سلاح و تجهیزات انفرادی.
- به اسارت در آمدن بیش از ۱۵ هزار تن از نیروهای دشمن.
- کشته و مجروح شدن حدود ۲۵ هزار تن از نیروهای دشمن.

ایسنا